

BEWONING — tussen verandering en afstemming

**naar aanleiding van archeologisch onderzoek
naar Romeinse villa-landschappen**

Bewerking met ChatGPT

Inleiding

Oorspronkelijk wilde ik archeologie studeren — om mijn kennis van de Keltische en Gallo-Romeinse wereld te verdiepen.

De keuze voor bouwkunde kwam voort uit een andere wens: om niet alleen te begrijpen wat geweest is, maar om in het heden en de toekomst een bijdrage te kunnen leveren.

Dat neemt niet weg dat de verwantschap is gebleven.

De fascinatie voor het ontstane — voor wat groeit, verandert en zich voegt naar zijn omgeving — is nooit verdwenen.

In dat licht krijgt *Settling in a Changing World* van Diederick Habermehl een bijzondere betekenis — juist nu.

Het onderzoek richt zich op de noordelijke provincies van het Romeinse Rijk — het gebied van het huidige Noord-Frankrijk, België, Zuid-Nederland en aangrenzend Duitsland.

In dit archeologisch onderzoek naar nederzettingen en villa-landschappen in het Romeinse Rijk wordt zichtbaar wat zelden zo helder wordt benoemd:

architectuur ontstaat daar niet als ontwerp.

Zij groeit, verandert, past zich aan.

Wat wij herkennen als vorm,
is het resultaat van gebruik.

Niet het begin.

Deze constatering komt niet voort uit een theorie,
maar uit de werkelijkheid van wat gebouwd en bewoond is.

En precies daarin raakt zij aan de kern van NOVIOTECTO.

Afstemming — tussen mens, omgeving en betekenis —
blijkt geen opvatting, maar een voorwaarde.

Waar zij aanwezig is, ontstaat architectuur.

Waar zij ontbreekt, blijft alleen vorm over.

Wat archeologie hier blootlegt, is daarmee geen verleden — maar een begin om opnieuw te begrijpen wat bouwen werkelijk is.

En zo keert een vroege fascinatie, via een andere weg, terug in het heden — niet als studie van wat was, maar als houding ten opzichte van wat kan ontstaan.

Bewoning gaat vooraf

Wanneer bouwen opnieuw wordt begrepen vanuit wat archeologie blootlegt, verdwijnt het idee van een begin in ontwerp.

Wat zichtbaar wordt, is iets anders.

Bewoning gaat vooraf.

In de noordelijke gebieden van het Romeinse Rijk ontstonden geen villa's zoals wij ze vandaag begrijpen als typologie of model.

Zij ontstonden uit iets eenvoudigers:

een plek,
een gebruik,
een begin.

Een nederzetting was geen plan, maar een handeling.
Geen vorm, maar een proces.

Wat werd gebouwd, werd aangepast.
Wat werd aangepast, werd uitgebreid.
Wat werd uitgebreid, veranderde van betekenis.

Zo ontstond wat later een "villa" wordt genoemd.

Niet ontworpen — maar gegroeid.

De illusie van het type

De villa wordt vaak voorgesteld als een model: herkenbaar, reproduceerbaar, overdraagbaar.

Maar dat beeld houdt geen stand.

Elke villa blijkt anders:

- in opbouw
- in schaal
- in ontwikkeling
- in relatie tot het landschap

Wat als type wordt benoemd, is in werkelijkheid een momentopname.

Een fase in een proces dat nooit stilstaat.

Het idee dat architectuur begint bij een model,
is daarmee een projectie achteraf.

Verandering is geen afwijking

Nederzettingen ontwikkelen zich zelden lineair.

Zij breken, veranderen, keren terug, verdwijnen deels en verschijnen opnieuw.

Wat vaak als verval wordt benoemd,
blijkt geen einde.

Het is een aanpassing.

Een verschuiving in gebruik, middelen en omstandigheden.

Waar de blik zoekt naar continuïteit in vorm,
ligt de werkelijkheid in continuïteit van gebruik.

Niet alles wat verandert, gaat verloren.
Veel wordt juist mogelijk gemaakt.

Invloed en afstemming

De komst van Rome bracht nieuwe materialen, technieken en vormen.

Maar deze werden niet simpelweg overgenomen.

Zij werden opgenomen, aangepast, vervormd.

Wat ontstond, was geen Romeinse architectuur in de periferie,
maar een hybride werkelijkheid:

lokaal en vreemd,
nieuw en vertrouwd,
tegelijk.

Invloed werkt alleen waar afstemming plaatsvindt.

Zonder afstemming blijft zij oppervlakkig.
Met afstemming wordt zij onderdeel van het leven.

Economie, gebruik en dagelijks leven

Nederzettingen functioneren niet als abstract systeem.

Zij zijn verbonden met:

- arbeid
- voedsel
- relaties
- beweging
- bezit
- zorg

De villa is geen architectonisch object,
maar een knooppunt in een dagelijks bestaan.

Wat gebouwd wordt, volgt wat nodig is.
Wat nodig is, verandert.

Daarmee verandert het bouwen.

Niet omdat het moet,
maar omdat het gebeurt.

Vorm als gevolg

Wat in de archeologie zichtbaar wordt, is fundamenteel:

vorm ontstaat niet uit intentie alleen.

Zij ontstaat waar:

- gebruik zich herhaalt
- materialen beschikbaar zijn
- kennis wordt doorgegeven
- omstandigheden worden geaccepteerd of aangepast

Waar deze samenkomen, ontstaat iets dat wij herkennen als architectuur.

Maar wat wij zien, is slechts het resultaat.

Niet de oorzaak.

Tijd als wezenlijk element

Elke nederzetting is tijdelijk — ook wanneer zij eeuwen bestaat.

Zij verandert:

- door generaties
- door gebruik
- door slijtage
- door nieuwe inzichten

Wat blijft, is niet de vorm,
maar het vermogen tot verandering.

Daarin ligt haar continuïteit.

Niet in behoud,
maar in aanpassing.

Wat dit blootlegt

Wanneer bewoning als proces wordt begrepen, verschuift het perspectief.

Architectuur is dan niet langer:

- een object
- een ontwerp
- een eindbeeld

Maar:

een fase in een voortdurende afstemming tussen mens en omgeving.

Dat wat gebouwd wordt, is nooit definitief.
Het is een moment waarin iets klopt — tijdelijk.

De confrontatie

Dit inzicht stelt een ongemakkelijke vraag.

Als architectuur in haar oorsprong voortkomt uit afstemming,
waarom wordt zij vandaag zo vaak benaderd als ontwerp?

Waarom wordt vorm vooraf bepaald,
waar zij in werkelijkheid ontstaat?

En wat gebeurt er wanneer die afstemming ontbreekt?

Dan ontstaat iets anders:

een gebouw dat staat,
maar niet werkt.

Slot

De geschiedenis laat geen modellen na die gevolgd moeten worden.

Zij laat iets anders zien:

dat bewoning altijd voorafgaat aan architectuur,
en dat architectuur slechts blijft bestaan zolang zij zich laat aanpassen.

Waar dat gebeurt, ontstaat leefbaarheid.

Niet als doel,
maar als gevolg.

Afsluiting

Bewoning vraagt geen ontwerp.
Zij vraagt afstemming —
en waar die ontbreekt, blijft alleen vorm over.

Wat hierin zichtbaar wordt, is geen verleden,
maar een grondslag die blijft —
en juist daarom betekenis heeft voor wat ontstaat.